

اصول و فلسفه آموزش و پرورش

مؤلف:

علی اکبر نصیری

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۵

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سرشناسه	: نصیری، علی اکبر
عنوان و نام پدیدآور	: اصول و فلسفه آموزش و پرورش / مولف علی اکبر نصیری.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۸۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۶ ص.
شابک	: ۱۶۰۰۰ ریال: ۲-۵۱-۵۸۱۹-۵۶۴
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۷۱] - ۱۷۲.
موضوع	: آموزش و پرورش -- فلسفه
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۴ ۶الف ۷/۱۴LB
رده بندی دیویی	: ۱/۳۷۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۳۶۴-۸۳

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان
شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ /
دورنگار: ۶۶۴۸۰۸۸۲

اصول و فلسفه آموزش و پرورش

تالیف: علی اکبر نصیری

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه آرا: منیرالسادات حسینی

چاپ: دوم ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۲-۵۱-۵۸۱۹-۹۶۴-۹۷۸

قیمت ۱۱۵۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

با مخاطب‌های آشنا.....	۷
مقدمه.....	۹

بخش اول: کلیات

درس اول: در جستجوی تعریف فلسفه.....	۱۳
معنای لغوی.....	۱۵
ابعاد فلسفه.....	۱۵
۱- فعالیت‌های فلسفی.....	۱۶
۲- گرایش‌های فلسفی.....	۱۶
۳- گزاره‌های فلسفی.....	۱۶
فلسفه در گذشته و حال.....	۱۸
متافیزیک چیست؟.....	۱۹
درس دوم: علم چیست؟.....	۲۱
درس سوم: فلسفه چیست؟.....	۲۵
محتوای متافیزیک.....	۲۶
گزاره‌های فلسفه.....	۲۷
جهان‌بینی.....	۲۸
انواع جهان‌بینی.....	۲۸
۱- جهان‌بینی مادی (ماتریالیسم).....	۲۹
۲- جهان‌بینی مذهبی.....	۲۹
درس چهارم: انسان‌شناسی و تعلیم و تربیت.....	۳۳
مقدمه.....	۳۴
اومانیسم یا اصالت انسان.....	۳۵
مکتب‌های اومانیستی.....	۳۶
۱- اگوسانتريسم (خودمحوری).....	۳۶
۲- رادیکالیسم (بنیادگرایی).....	۳۶
۳- اگزیستانسیالیسم (وجودگرایی یا اصالت وجود).....	۳۷
۴- لیبرالیسم (آزادخواهی).....	۳۷
درس پنجم: معرفت‌شناسی و تعلیم و تربیت.....	۴۱
دامنه فعالیت و عملکرد معرفت‌شناسی.....	۴۳

۴۴	ارتباط معرفت‌شناسی با تعلیم و تربیت.....
۴۷	درس ششم: ارزش‌شناسی (Axiology) و تعلیم و تربیت.....
۴۸	نظریه‌های مختلف درباره ارزش‌ها.....
۴۸	۱- نظریه عینی.....
۴۸	۲- نظریه ذهنی یا شخصی.....
۴۹	۳- نظریه رابطه‌ای.....
۴۹	۴- نظریه زمینه‌ای.....
۴۹	اقسام ارزش.....
۵۰	دیدگاه دکتر شریعتی درباره ارزش‌ها.....
۵۰	تعریف ارزش.....
۵۱	درس هفتم: فلسفه اخلاق.....
۵۲	موضوع فلسفه اخلاق.....
۵۴	اخلاق چیست؟.....
۵۴	اصل اول - ایثار.....
۵۴	اصل دوم - ملاک خیر و شر.....
۵۵	اصل سوم - «امر» و «ناهی».....
۵۵	گزاره اخلاقی.....
۵۶	فلسفه اخلاق شامل ۴ علم است.....
۵۶	۱- اخلاق توصیفی.....
۵۶	۲- اخلاق هنجاری.....
۵۷	۳- اخلاق تحلیلی.....
۵۷	۴- اخلاق تربیت یا علم تربیت.....
۵۹	درس هشتم: زیبایی‌شناسی.....
۶۵	درس نهم: تفکر و تعلیم و تربیت.....
۶۹	مراحل تفکر از نظر دیویی.....
۷۰	کنترل فکر و راه بردن درست آن.....
۷۰	اهمیت روش.....
۷۱	تعلیم و تربیت ایستا و پویا.....
۷۴	روح علمی چیست؟.....
۷۶	دو مکتب تعلیم و تربیت.....
۸۳	درس دهم: تعلیم و تربیت چیست؟.....
۸۷	مراحل تربیت.....
۹۱	درس یازدهم: اصول تعلیم و تربیت.....
۹۲	مفهوم اصل.....

۹۴.....	اصل و قانون.....
۹۴.....	اصل و روش.....
۹۴.....	اصول رفتار.....
۹۵.....	اصول رفتار شاگرد نسبت به معلم.....
۹۵.....	اصول رفتار شاگرد در زندگی پس از خروج از مدرسه.....
۹۵.....	اصول رفتار معلم در زندگی.....
۹۵.....	اصول رفتار معلم نسبت به شاگرد.....
۹۹.....	دیدگاه جان دیویی.....
۱۰۳.....	درس دوازدهم: فلسفه تعلیم و تربیت.....
۱۰۵.....	تعریف.....
۱۰۶.....	۱- فلسفه نظری تعلیم و تربیت.....
۱۰۶.....	۲- فلسفه هنجاری تعلیم و تربیت.....
۱۰۷.....	۳- فلسفه تحلیلی تعلیم و تربیت.....
۱۰۹.....	درس سیزدهم: دیدگاه‌هایی درباره فلسفه تعلیم و تربیت.....
۱۰۹.....	هرمان هورن (۱۹۲۷).....
۱۱۰.....	جورج ال. نیوسام (۱۹۵۹).....
۱۱۱.....	ویلیام ک. فرانکنا (۱۹۵۶).....
۱۱۱.....	فیلیپ، جی. اسمیت (۱۹۶۵).....
۱۱۲.....	جوناس اف. سولتیس (۱۹۸۸).....
۱۱۳.....	جان دیویی (۱۹۱۶).....

بخش دوم: مکتب‌های فلسفی و ارتباط آن‌ها با تعلیم و تربیت

۱۱۹.....	مکتب‌های فلسفی در ارتباط با آموزش و پرورش.....
۱۱۹.....	مقدمه.....
۱۱۹.....	مکتب چیست؟.....
۱۲۰.....	مکتب‌ها.....
۱۲۱.....	درس چهاردهم: ایده‌آلیسم یا پندارگرایی.....
۱۲۲.....	معرفت‌شناسی پندارگرایان.....
۱۲۲.....	تفکر و یادگیری.....
۱۲۳.....	حقیقت چیست؟.....
۱۲۳.....	هدف و محتوای آموزشی.....
۱۲۴.....	روش آموزش.....
۱۲۴.....	ارزش‌شناسی پندارگرایان.....
۱۲۷.....	درس پانزدهم: رآلیسم و تعلیم و تربیت.....

۱۲۸.....	واقع‌گرایی تعقلی.....
۱۲۸.....	واقع‌گرایی علمی.....
۱۲۹.....	انسان از دیدگاه واقع‌گرایان.....
۱۳۰.....	معرفت‌شناسی.....
۱۳۱.....	ارزش‌شناسی.....
۱۳۱.....	یادگیری و تربیت از دیدگاه واقع‌گرایی.....
۱۳۵.....	درس شانزدهم: پراگماتیسم و تعلیم و تربیت
۱۳۷.....	الف- هدف یادگیری.....
۱۳۹.....	ب- مواد درسی و روش آموزشی.....
۱۴۱.....	مواد درسی.....
۱۴۳.....	شیوه انتخاب مواد درسی.....
۱۴۴.....	ارزش‌های تربیتی در پراگماتیسم.....
۱۴۵.....	انواع ارزش‌ها.....
۱۴۷.....	درس هفدهم: اگزیستانسیالیسم و تعلیم و تربیت

بخش سوم: دیدگاه‌های تربیتی

۱۵۵.....	افلاطون.....
۱۵۶.....	هدف تربیت در نظر افلاطون.....
۱۵۶.....	تعلیم و تربیت در دین مسیح.....
۱۵۸.....	تعلیم و تربیت از دیدگاه توماس آکوئیناس.....
۱۵۹.....	کومینیوس (۱۵۹۲-۱۶۷۰).....
۱۶۱.....	اصول آموزش و پرورش در دیدگاه کومینیوس.....
۱۶۲.....	مراحل رشد.....
۱۶۲.....	برخی نکات تربیتی.....
۱۶۲.....	جان لاک.....
۱۶۳.....	خلاصه دیدگاه جان لاک در زمینه تربیت.....
۱۶۴.....	اصول و برنامه و محتوای تربیتی لاک.....
۱۶۵.....	دیدگاه تربیتی کانت.....
۱۶۷.....	ژان ژاک روسو.....
۱۶۸.....	خلاصه دیدگاه تربیتی روسو.....
۱۷۰.....	جان دیویی.....
۱۷۲.....	نظریات دیویی درباره آموزش و پرورش.....
۱۷۲.....	نگاهی به تاریخ فردا.....
۱۷۵.....	فهرست منابع

با مخاطب‌های آشنا

کتابی که در پیشدید شما است، یک کتاب درسی است. این کتاب، برای دانشجویان دوره کارشناسی علوم تربیتی و رشته‌های دبیری، تدوین گردیده است. محتوای آن برگرفته از کتاب‌های معتبر در این زمینه است. حجم کتاب به منظور تدریس در یک نیمسال تحصیلی (ترم تحصیلی) و متناسب با تعداد جلسات درس تنظیم شده است.

سعی مؤلف، آن بوده است که:

- ۱- محتوای کتاب منطبق بر سرفصل‌های مصوّب باشد.
 - ۲- سبک نوشتار، سلیس و روان باشد.
 - ۳- فرم و محتوا و هیئت کلی کتاب، نمایانگر یک کتاب درسی باشد.
 - ۴- در آغاز هر درس، هدف‌های رفتاری آن درس ارائه شده باشد.
 - ۵- در این کتاب برای هر مبحثی، سرنخی ارائه شده است تا دانشجویان خود شخصا موضوع را پیگیری کنند و یافته خود را به کلاس ارائه دهند. معنی دانشجویی، جز این نیست که دانشجو خود در جستجوی معرفت باشد.
 - ۶- علاوه بر منابع کتاب، سایر کتاب‌های مفید نیز در پایان کتاب معرفی شده باشد.
- امید است، فرم و محتوا و سبک نگارش این اثر برای دانشجویان، شوق‌انگیز و مفید باشد.

علی‌اکبر نصیری

بهار ۱۳۸۳

مقدمه

خوبی چیست؟

انسان خوب کیست؟

زندگی چیست؟

زندگی مطلوب کدام است؟

چگونه انسانی باید ساخت؟

کدامین دستگاه تربیتی قادر است انسان مطلوب بسازد؟

هدف‌های تعلیم و تربیت راستین چیست؟

راه و روش‌های نیل به چنین هدف‌هایی کدام است؟

پرسش‌هایی از این دست، پرسش‌های اساسی فلسفه تعلیم و تربیت است. به

عبارت دیگر اساسی‌ترین مساله تعلیم و تربیت این است که چگونه انسانی باید

ساخت و چگونه تعلیم و تربیتی، توانایی ساختن چنین انسانی را دارد؟

یکی از صاحب نظران می‌گوید:

انسان امروز بیش از همیشه، می‌تواند انسان بسازد، اما کمتر از آن می‌داند که

چه بسازد؟ چنانکه درباره زندگی نیز چنین است. می‌تواند هرگونه که بخواهد

زندگی کند، اما نمی‌داند چگونه؟ زیرا نمی‌داند چرا؟

می‌دانیم در گذشته‌های دور - تا قبل از قرن هیجدهم - در تمامی فرهنگ‌ها و

تمدن‌ها، چه در شرق و چه در غرب، تعلیم و تربیت، مبتنی بر دین بود. معبد و

مدرسه یکی بود. آموزه‌های تربیتی، همان آموزه‌های دینی بود. بنابراین دین پاسخ

پرسش‌های تربیتی را می‌داد. نظام ارزش‌ها را دین تعیین می‌کرد؟ الگوی راستین

انسان آرمانی در اختیار دین بود. الگوی انسان کامل یک الگوی الهی بود. بنابراین

هدف تعلیم و تربیت ساختن انسانی بر انگاره شخصیت‌های مقدس الهی بود.

همه چیز روشن بود. دستگاه تعلیم و تربیت، براساس الگوهای مشخص و

شناخته شده و ارزش‌های مقدس دینی، انسان مطلوب خود را می‌ساخت، یا دست

کم سعی در ساختن چنین انسانی داشت.

مکتب‌های عرفانی نیز هدف تربیتی مشخص داشتند و ابعاد وجودی انسان آرمانی خود را تحت عنوان "انسان کامل" به خوبی ترسیم می‌کردند. با نگاهی به کتاب‌های عرفانی، چه شرقی و چه غربی و نیز با نگاهی به کتاب‌های دینی می‌توان به این مهم، پی برد. پیامبر هر دینی الگوی راستین و متعالی و انسان کامل آن دین بود. در اسلام، اسوه و الگوی کامل انسان ایده آل در درجه اول شخص پیامبر اکرم (ص) است که در قرآن به عنوان "اسوه حسنه" معرفی شده است. و در درجات بعد، اصحاب درجه یک آن حضرت مثل "امام علی (ع)" است. یعنی شخصیت‌های نمونه‌ای که با الگو قرار دادن پیامبر اکرم (ص) خود را ساخته بودند، نمونه‌های انسان متعالی بودند. آنان که "خلق و خوی الهی" گرفته بودند، الگو بودند.

به عبارت دیگر، فرمان «تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ» فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی بود. مشکل تعلیم و تربیت جدید همین نداشتن الگو است. تعلم و تربیت امروز نمی‌داند چگونه انسانی بسازد. چون نمی‌داند چرا؟

فلسفه تعلیم و تربیت باید در جستجوی یافتن پاسخ چنین "چرایی" باشد.

علی‌اکبر نصیری

